

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ
UZUN TEZİ

Göçlerde Kaybonlanlar

Danışman Öğretmen: Fatma Uğur

Öğrencinin Adı: Hakkı Mert

Öğrencinin Soyadı: Torun

Diploma Numarası: 001129-083

Sözcük Sayısı: 3786

Araştırma Sorusu: Orhan Kemal'in '*Bereketli Topraklar Üzerinde*' adlı yapıtında sosyal gerçeklik hangi olgular üzerinden işlenmiştir?

Öz:

Türkçe A1 dersi kapsamında, uzun tez olarak hazırladığım bu çalışma için Orhan Kemal'in "Bereketli Topraklar Üzerinde" adlı yapıtını seçtim. Türkiye'nin makinalaşma sürecinde Anadolu kır insanının yaşadıkları, ilgimi çeken bir konu olduğundan tezimi bu yapıt üzerinde kanıtlamak istedim. Para kazanmak için köylerinden ilk kez şehre giden yoksul ve bilgisiz üç figürün, bu süreçte yaşadıklarının konu edildiği Bereketli Topraklar Üzerinde adlı yapıtta sosyal gerçekliği ele aldım ve çalışmamı "Erdem", "Yabancılaşma", "Kaçış" başlıklarında inceledim. Odak figürlerin her birini bu olgular başlığında ayrı ayrı ele aldım. Süreci neden - sonuç bağlamında değerlendirdim ve kanıtlarla destekledim. Sonuç bölümünde de çalışmamı toparlayarak yaşanan gerçekliğin kurmaca yoluyla yansıtıldığını kanıtlamış oldum.

Öz Sözcük Sayısı: 103

İçindekiler:

Öz.....	2
Araştırma konusu ve Giriş.....	4
1. Erdem Olgusu	
a) İflahsızın Yusuf.....	5
b) Pehlivan Ali.....	6
c) Köse Hasan.....	7
2. Yabancılaşma Olgusu	
a) İflahsızın Yusuf.....	8
b) Pehlivan Ali.....	9
c) Köse Hasan.....	10
3. Kaçış Olgusu	
a) İflahsızın Yusuf.....	11
b) Pehlivan Ali.....	11
c) Köse Hasan.....	12
Sonuç.....	13
Kaynakça.....	14

Araştırma Konusu: Orhan Kemal'in 'Bereketli Topraklar Üzerinde' adlı yapıtında sosyal gerçeklik hangi olgular üzerinden işlenmiştir?

Giriş:

Birey, toplumsal yapı içinde kabul edilmiş değerleri algılar ve yaşamı süresince bu değerlere uymaya çalışır, uyum sağlayamadığında ise güçlüklerle karşılaşır. Ancak yaşanan yerin ve içinde bulunulan koşulların değişimi, bireylerin sahip oldukları değerlere bakışını etkiler. Toplumsal değerlere uyumlu olunması durumunda birey mutlu bir yaşam sürerken, tersi durumlarda kendine yabancılaşır ve kendinden kaçmayı seçer. Orhan Kemal'in "Bereketli Topraklar Üzerinde" adlı yapıtında da köy toplumunun değerlerine göre yetişen figürlerin şehir uzamında farklı davranışlar sergiledikleri gözlenmektedir. Bu figürler, birlikte yaşamaya dayalı dostluk, arkadaşlık gibi erdemlerinden uzaklaşmışlar, değerlerine yabancılaşmışlar ve kendilerinden uzaklaşmışlardır.

Romanda, Pehlivan Ali, İflahsızın Yusuf, Köse Hasan adlı figürlerin, köylerinden para kazanmak için kente/gurbete gitmeleri ve gurbette yaşadıkları konu edilmektedir. Basit düşünen üç arkadaş, köyün kısıtlı koşullarında öğrendikleri temel yaşam becerileriyle var olmuşlar; köy ortamının olanaksızlıkları içinde yaşamakta iken bütün umutlarını gidecekleri kentte kazanacakları paraya bağlamışlardır. Her birinin ulaşmak istediği hayalleri vardır. Yaşamak istedikleri kentle ilgili bilgileri oldukça sınırlı olmasına karşın hayallerinde geliştirdikleri geleceğe doğru hareket etmişlerdir. Hemşehrilerinin fabrikasında çalışıp, kazandıklarıyla yaşadıkları yoksulluktan kurtulacaklardır. Romanda her bir figür, farklı özellikleriyle kurgulanmıştır. Bu figürlerden Pehlivan Ali, kaba gücün simgesi gibidir. Kente gittiklerinde de karşılaştıkları bütün ortamlarda beden gücüyle dikkat çekmiş, bedenine göre ağırlık taşımak durumunda kalmıştır. Romanın sonuna kadar da bedeni sömürülmüş, kurgunun her bölümünde yok edemediği bilgisizliği ve saflığı, doyuramadığı bedeni ile var olmuştur. Köse Hasan, kurguda çelimsizliği ve dirençsiz bedeniyle romanın sonuna kadar var olamamış bir figürdür. Bu figür, kötü koşullar karşısında yaşama yenik düşmüş; kurgudan erken ayrılmıştır. İflahsızın Yusuf ise bu iki figürün tersine kent yaşamına karşı uyum sağlamış, önüne çıkan olanakları ayakta kalabileceği biçimde değerlendirmiştir. Bedenine/zaaflarına yenilmemiş ve ustalarına itaat ederek zamanını öğrenmeye harcamıştır. Yusuf, aynı toplumsal yapı içinde sağ kalabildiği gibi başarılı da olabilmiş bir figürdür.

Üç odak figürün eylemlerine bakıldığında her türlü bilgisizleri yanında insanca duruşlarında da eksiklikler olduğu görülmektedir. Birlikte gerçekleştirdikleri yolculuk, konaklama gibi durumlarda insani bakımdan yetersiz davranmışlardır. Bu bakımdan erdemlilik yapıtta dikkat çeken bir olgudur.

Köy gerçekliği içinde kaba ve bilgisiz durumlarıyla var olan bu figürler, kent yaşamının acımasız, sömürüye açık koşullarında değişime uğramışlar, arkadaşlarını ölüm döşeğinde bırakacak kadar kendilerine yabancılaşmışlardır. Birlikte yaşamakta iken uyum sağladıkları değerleri bir kenara bırakmışlar, kendi başlarının çaresine

bakmışlardır. Bunu yaparlarken de çıkarlarını ve bedensel düşkünlüklerini kullanarak çıkarlarına adeta bir kaçış yaşamışlardır. Pehlivan Ali şehvete, İflahsızın Yusuf mesleğindeki ilerlemeye yönelmiştir.

Bu çalışmada üç odak figürün eylemleri ve yaşam karşısındaki duruşları “erdem”, “yabancılaşma” ve “kaçış” başlıklarında ele alınacaktır.

I. ERDEM OLGUSU

a) İflahsızın Yusuf

İflahsızın Yusuf, romandaki üç arkadaş arasında en bilgili olanıdır. Eniştesi daha önce şehre geldiği için, kendi görmemiş bile olsa şehir bilgisine sahiptir. O nedenle kendini arkadaşlarından hem üstün tutmakta hem de onlardan daha fazla kazanmak istemektedir. Şehre inip hemşehrilerinin fabrikalarına geldiklerinde sırf hemşerisi olduğu için ona saygı ve sevgi beslerken, bir süre sonra hemşerisi onlara beklediklerini vermemiş, ondan soğumuştur. Duygu olarak yaşadığı bu hızlı değişim onun saygı gibi önemli bir değere bakışını ortaya koymaktadır. Fabrika işçiliğinin kötü ve acımasız koşullarından kurtulup, kendilerine başka iş olanakları ararken Köse Hasan kaldıkları ahırdan bozma yerde ölmek üzeredir. Bilgili yanıyla Pehlivan Ali'den üstün Özelliklere sahip olmasına karşın Köse Hasan'ı ölüme terk edecek kadar bencil davranmıştır. Köse Topal'ın yönettiği izbe yerde Hasan kalmıştır.

“Köse Topal:

-Demek hemşeriliğiniz bu kadardı? dedi. İkisi de alındı. Yusuf:

- Ne yapalım emmi? diye yere sümkürdü. Biz hasta etmedik a. Allahtan gelen bir şey mesela... “ (Kemal, 104)

Yusuf, Köse Hasan'a ne para bırakmıştır ne de bunun için vicdan azabı çekmiştir. Yaşadıkları yerin değişimi, erdemli davranışları, buna bağlı olarak eylemlerini etkilemiştir. Köse Hasan köy ortamında hastalanmış veya başına bir şey gelmiş olsa onun için elinden geleni yapacak olan Yusuf, şehirde para kazanmaktan başka bir şey düşünmediği için bencillik yapmıştır. Bu durum, Yusuf'un köyden şehre geldiğinde davranış ve duruş olarak değiştirdiğinin bir göstergesidir. Bu değişimden sonra Yusuf için en önemli değer artık paradır. Öyle ki, ne önceden çok değer verdiği hemşerisinin fabrikasında çalışmak ne de Köse Hasan'ın hastalığı ya da ölümü onu müteahhitin karlı olacağını düşündüğü teklifini kabul etmesinden alıkoyamamıştır. Pehlivan Ali ve Yusuf, yaşamlarının derinlemesine değişeceği inşaat işine yönelmişlerdir. Bu *“İki arkadaş, hasta arkadaşlarına pek kulak asmadan, bu yeni işi bir süre indirip kaldırdılar. Fabrikadan daha kârlıydı. Hemşeri memşeri...”*(Kemal, 97) İflahsızın Yusuf, romanda hırsın simgesidir. Hırsı yüzünden köy yaşamında değer verdiği olgulardan uzaklaşmıştır. Para için bencilleşmiş ve hırsla çalışmıştır. Fiziksel olarak yorulmasına karşın istediği parayı alamadığı için daha da çok çalışmak istemiştir. Fiziksel yorgunluğu, onu değerlerinden daha da çok uzaklaştırmıştır. Şehir uzamında yaşamaya başladıktan sonra Yusuf en çok bencilliğiyle dikkat çekmiştir.

Sadece kendi çıkarını düşünmeye başlamıştır. Fabrikayı terk ettikten sonra Ali'nin yaptığı yanlışlara bir süre engel olmaya çalışmıştır ancak artık Ali'den de hayır gelmeyeceğini anlayınca ona da yardım etmeyi kesmiştir. *"Kendi düşen ağlamaz, dedi, ne halin varsa gör. Gücüm yetmez ki kulağından tutup kenara çekivereyim."* (Kemal, 136) Pehlivan Ali'yle ilişkisini de sorumluluk bağlamında sona erdiren Yusuf, artık sadece para kazanmak isteyen bir adam haline dönüşmüştür.

Yusuf, Kılıç Usta'nın yanında duvarcılığı öğrenmiş, hayatını arkadaşlarından ayrı sürdürmüştür. Ondaki insani değerlerin ve erdemin yerini bencillik almıştır. Bu tutumunu sadece arkadaşları için değil kısa sürede tanıdığı insanlara da göstermiştir. Hastaneden yeni çıkmış, bir ekmek parası isteyen Hidayet'in oğlu'na da duyarsız yaklaşmıştır. *"Onu görünce lafı evirip çevirip buraya getireceğini kestirmişti. Herkes çalışıyorsa Hidayet'in oğluna çalışmıyordu ya!"*

Romanda Yusuf, her ne kadar hırs ve para yüzünden insani değerlerinden ya da erdemli duruşundan uzaklaşmış görünse de zaman zaman vicdan sorgulamasına girmiştir. İsteddiği parayı kazanmış, amacına ulaşmış, hayal ettiği gazocağını almış bir insan olarak köye döndüğünde Pehlivan Ali'nin anasına ne diyeceğini bilemez halde düşünmektedir. *"İnsanlığa sığmaz be. Neden dersen, insan dediğin bir insan, ya canını vermeli insanlar için, ya da gölge etmemeli dünyamıza!"* (Kemal, 375)

b) Pehlivan Ali

Pehlivan Ali, romandaki üç arkadaştan en güçlü kuvvetli olanıdır. Ancak arkadaşlarına göre daha saf ve cahildir. Romanda saf gücü simgeler. Arkadaşları arasında emek sömürsünde harcanmaya en müsait olan Pehlivan Ali'dir. Öyle ki iki kişilik iş yapmasına rağmen cahil olduğu için bunu fark etmemiş, emeğinin karşılığını alamamıştır. Sağlığı yüzünden canından olmuştur. İflahsızın Yusuf gibi Ali için de şehre gelmeden önce hemşerilik ve arkadaşlık ön planda iken şehre geldikten sonra o da canını kurtarmanın peşine düşmüş, şehvet düşkünlüğüne engel olamamıştır. Köse Hasan hastalanınca ona yardım etmemiş Yusuf gibi o da arkadaşını yarı yolda bırakmıştır. Hasan'ı Köse Topal'ın acımasızlığına terk etmiştir. *"Hepimizinki de bir ekmek derdi. Gözü çıksın. Yurdumuzu, yuvamızı ne diye teptik yoksa?"* (Kemal, 104) Değişim geçirdikten sonraki ilk zamanlarda para onun da en değer verdiği varlık haline gelmiştir. Hatta para için fiziksel yorgunluğunu görmezden gelerek sürekli çalışmıştır ve iyi de para kazanmıştır. Para kazanmak için fiziksel yorgunluğunu hiçe saymış, bedenini bu amaç uğrunda kullanmayı kaçınılmaz hale getirmiştir. Ancak Fatma'ya aşık olunca öncelikleri değişmiştir. Fatma'yla karşılaşması Ali'nin yaşadığı ikinci değişimin başlangıcıdır. Ali'nin değerleri de bu ikinci değişimle beraber farklı bir durum kazanmıştır. Para onun için ikinci plana atılmış, arzuları ve kadınlara olan ilgisi ön plana çıkmıştır. Kumar düşkünü Ömer Zorlu'nun kaçırıp birlikte yaşadığı Fatma'nın güzelliğinden etkilenmiş, onunla birlikte olabilmek için o güne kadar bildiği bütün ahlaksal değerleri yok saymıştır Fatma ve Ömer Zorlu'yla aynı evde yaşayacak kadar yüzüstü ve erdemsiz davranmıştır. Yaranma duygusuyla Ömer Zorlu'ya borç para verecek kadar arzularının etkisine kapılmıştır. *"Senin gül hatırın olmasa ben ona*

para mı verirdim?” (Kemal, 151) Ali, bedensel dürtülerine tamamıyla kendini kaptırmış, paralarını Ömer Zorlu'ya kaptırdığı gibi Fatma'nın sömürsünden de kurtulamamıştır.

“Kadın örgüsünü bıraktı. Esnedi, gerindi. Sımsıkı memeleri entarisinin göğsünü patlayacak gibi gerdi. Sonra kalktı. Yatağı sermeden önce, sedire yaklaştı. Ali'nin tam önünde durdu:

- *Ali bee...*
- *Hı? dedi Ali.*
- *İki buçuk liran var mıydı?”*(Kemal, 147)

Pehlivan Ali, Saf ve cahil olduğu için sürekli düşünceleri değişmektedir. Ali bu fedakarlıklarının karşılığını Fatma'dan alamayınca ondan soğumuştur. Ali, Fatma'ya olan düşkünlüğünü bu kez beraber çalıştığı Aptal Kızı'na yöneltmiştir çünkü Aptal Kızı ona Fatma'dan daha fazla ilgi göstermiştir. Bu durum, Ali'nin düşüncelerindeki hızlı değişimin bir göstergesidir. Aptal kızı, Ali'nin Fatma'ya karşı zayıflığını bildiği için onu uyarma ihtiyacı duyar. *“Ondan sana vallaha da hayır yok, billaha da. Bey onu günde günde ne diye çiflikte koyuyor. Ben eşşek değilim. Zaten ne olacak, orospunun biri!”*(Kemal, 194). Ali öncelikleri değişim geçirdiği her durumda ve zamanda sömürüye uğramıştır. Aptal Kızı'yla beraber olmak için daha çok çalışmış, zayıflıkları fark edilince daha zor işlere koşulmuş, bunun sonunda da canından olmuştur. Yapıtta fiziksel olarak en çok sömürülen, düşünceleri ve erdem değerleri en çok değişen; saflığı ve bilgisizliği yüzünden değerlerini kaybeden Pehlivan Ali olmuştur. Çok emek vermesine karşın İlahsızın Yusuf gibi başarılı olamamış, paralarına sahip çıkamamıştır. Şehre gelirkenki amacından uzaklaşmış, insanlık dışı durumlar yaşamıştır.

c) Köse Hasan

Köse Hasan, romanın dirençsizliği simgeleyen figürüdür. Şehre inip türlü zorluklarla işçi olan, fabrikanın zor koşullarına dayanamayıp kurgudan ilk çıkan figürdür. Hastalandıktan sonra işe de gidememiş, her tür insani yardıma ihtiyaç duymuştur. *“Senin bu hastalığını bildim ben. Üşütmüş, saplıcan olmuşsun. Bir gripin yut, üstüne de iki bardak çay içtin mi, Allah'ın izniyle bir şeyciğin kalmaz.”* (Kemal, 95) Arkadaşları onu hayvan barınağını andıran yerde Köse Topal gibi insanlığını yitirmiş birinin korumasına ve insafına terk etmişlerdir. Köse Hasan diğer figürler gibi değişim yaşayıp insani yönünü kaybetmemiştir. Şehre geliş nedeni para kazanmak, sevdiği insanların dileklerini yerine getirmektir. Kızına saç tokası ve tarak almayı ihmal etmemiş, öleceğini anladığında da onları kendisini terk eden arkadaşlarına emanet etmiştir. *“Kuru eli yastığının altına gitti. Kaç vakittir kızı için satın alıp sakladığı yeşil alalade saç tokasıyla gene alalade kırmızı tarağı aldı, uzattı.”* (Kemal, 105) İlahsızın Yusuf ve Pehlivan Ali gibi para onun gözünü bürümemiştir ancak para onun için önemlidir. Sağlığını geri kazanmak yerine parasını saklamayı yeğlemiştir. *“Köse*

Hasan'ın birkaç kuruşu vardı var olmaya ama, masrafa girecekti, değer miydi? Yurdunu yuvasını bırakıp yazının Çukurova'sına için beşin yoluna bakmak için gelmişlerdi. Onu da çaya ver, Gripin mırıpine ver..."(Kemal, 85). Köse Hasan için hemşerilik ve arkadaşlık her zaman ön planda olmuştur. Arkadaşları onu yarı yolda bırakırken bile onları hoş görmüştür. *"Ne yapsınlar? Onları de ekmek derdi, geçim derdi. Gözü çıksın..."*(Kemal, 111) Fiziksel olarak en az yorulan Köse Hasan'dır, buna bağlı olarak en az sömürülen de Köse Hasan olmuştur. Değerleri en az değişen ve erdemli duruşunu yitirmeyen yine Köse Hasan'dır. Orhan Kemal, Köse Hasan figürünü yaratırken adeta okurlarına "erdemli olma"nın hayatta kalmak için mutlaka olması gereken değer olduğunu göstermek istemiştir.

II: YABANCILAŞMA OLGUSU

a) İflahsızın Yusuf

Bereketli Topraklar Üzerinde adlı yapıtın odağında yer alan Köse Hasan dışındaki figürler yabancılaşıma maruz kalmışlardır. Her biri hiç tanımadıkları hayata doğru yol almışlardır. Başlangıçta hepsi para kazanacaklar, hayallerinde yer eden nesnelere ulaşacaklardır. İflahsızın Yusuf, duvar ustası olup istediği paraya ulaşmış; hırsına yenik düştüğü için, para kazanma uğruna değerlerini hiçe saymıştır. Amacına ulaşmak için şehirli gibi davranmak, yiyip, içmek gerektiğine karar vermiştir. *"Emmim derdi ki, siz siz olun, şehirlinin sakalına göre tarak vurun derdi. Şehirlinin merakı, partal atmak. Siz siz olun şehirliye yeyimi eksik etmeyin bir, ikincisi de sakalına göre tarak vurun"*(Kemal, 375) Yusuf, emmisinin dediği gibi şehirliyi pohpohlayarak onlar gibi olmayı, bu sayede onlar gibi para kazanabilmeyi hedeflemiştir. Yusuf ustasına yaranmak için doğal duruşundan ayrılmış, yabancısı olduğu davranışlar geliştirmiştir. *"... Namaz mı kılacak? Koşturdum seccadesini serdim kibleye. Elini ağzını mı yıkayacak? Koşturdum ibriğini. İbriğini sıçmaya giderken bile bile koşturduğum oldu"* (Kemal, 373) Yaranma duygusunun insanın alçalabileceği son nokta olduğu düşünülürse; Yusuf'un ustasına karşı gösterdiği bu davranış, onun kendine yabancılaştığını ortaya koymaktadır. Bu koşullarda çalışarak ancak duvar ustası olabilen Yusuf, yine de amacına ulaşmış, annesine sırt, karısına ise gaz ocağı almayı başarmıştır. Bunun yanında Yusuf, biraz da okumayı öğrenmiştir. Amaçlarına ulaştıktan sonra Yusuf, köyüne geri dönerken Mıstık'tan Pehlivan Ali'nin ölüm haberini almış ve bunun için de kendini suçlamıştır. Şehre kendisinin sözüyle birlikte indikleri iki arkadaşı da ölmüş, bunun sebebi olarak da kendini görmüştür. Yusuf, çok para kazanmak uğruna değişirken hayata karşı yabancılaştırmıştır. Yabancılaşıma, ona vicdan azabı olarak yansımıştır. *"Oğlumu Çukurova'ya sen götürdün, patozlara sen yem ettin, Ali'mi senden isterim diye yakasına yapışır..."* (Kemal, 375) Ancak sonradan bu ölümlerin ecelleriyle olduğuna kendini inandırıp vicdanını rahatlatmaya çalışmıştır.

Yusuf'un kendine yabancılaştığı, köyüne dönerken istasyon görevlisi memurla konuşmalarından anlaşılmaktadır. Çoluğunu çocuğunu alıp şehre inmeyi hedeflediği görülmektedir. İstasyon memuru durumu anlayıp bu göçü istemediğin söylemiştir.

“-Niye?

-Şehri pislettiğiniz yeter!

-Biz mi pisletiyoruz?

Fazla konuşma, gözü açıklığa da lüzum yok. Yallah, marş!”(Kemal,369) Yusuf’un, kendinden ne denli uzaklaştığı ve yabancılaştığı köyünü terk etmeyi isteyecek kadar net görünmektedir.

b) Pehlivan Ali

Yapıtta, yabancılaşma olgusu insan sömürüsünün bir sonucu olarak görülmektedir. Sömürü ve yabancılaşmaya en çok maruz kalmış figür Pehlivan Ali’dir. Pehlivan Ali, saf ve bilinçsiz bir figürdür ve sağlam bir duruşu yoktur. Çevresinden çok etkilendiği için her söylenene inanmış, kolay kandırılmıştır. Ondaki ilk değişim, fabrikadan ayrılıp inşaat işine başlamasıyla gerçekleşmiştir. Para kazanmak için gittikleri bu işte görüp öğrendiği gerçekler Pehlivan Ali’de geri dönülmez etki yaratmıştır. Uykusu kaçıp gece şoförün barakasını gözetlemiş, orada karı kocanın yanında müeahhiti de görmüş, o zaman kadar bildiği bütün değerler alt üst olmuştur. ilk kez orada izlediği kadın erkek ilişkileriyle ilgili görüntüler onun dürtülerini ayağa kaldırmış, sonraki süreçte ona Ömer Zorlu’nun odasında aynı biçimde bulunmasının yolu açılmıştır. “*Kapının ışık sızan çatlağından içeri baktı: Şoför sedire uzanmıştı. Taşeron da yerde, mindere bağdaş kurmuştu. Yanında şoförün karısı Hayriye şarap içiyorlardı.*” (Kemal, 133) Söylenen her şeye inanan, Tanrının gücüyle ilgili duyduklarıyla sınırlı olan bilgisiyle Pehlivan Ali, tamamen bedeni üzerinden düşünmeye odaklanmıştır. Bu onun yaşama yabancılaşmasının temel nedeni olmuştur. Fatma’ya ulaşmak için, bir anda çevresine ve kendisine karşı yabancılaşmış ve arkadaşlarını yarı yolda bırakmıştır. Ali’nin, Ömer Zorlu ve Fatma’nın evine taşınacak kadar yüzüstü olması buna örnek gösterilebilir. Bu davranışları, Yusuf’un gözünden kaçmamış, onu kendine getirecek uyarılarda bulunmuştur.

Kardaş, etme, eyleme. Gurbete beraber düştük. Anca beraber, kanca beraber. Sen işi iyice azıttın. Bu avrat seni cin gibi çarptı. Avrat dediğin bir esvaplı şeytan. Emmim siz siz olun avrat kısmına kulak asmayın demez miydi? (...)
Sen sözlüsün de Ali. Gözünün yağını yerim senin, vaz geç bu orospudan.
(Kemal, 136)

Cinsel güdülerıyla ilgili zayıflıkları Ali’nin çevresinden uzaklaşmasına, çevresine yabancılaşmasına neden olmuştur. Çevresinden uzaklaşan Ali, sömürülmeye daha müsait bir konuma gelmiştir; çünkü onu kollayacak kişilere arkasını dönmüştür. Müteahhit ona çok ağır işler vermiş, Ali bu işleri hiç itiraz etmeden kabul etmiştir. Ali’nin, Fatma’nın peşinden gitmek için Yusuf’u yarı yolda bırakması, kadınların Ali’nin çevresine yabancılaşmasındaki etkiyi göstermektedir. Ali, beden gücüyle her gittiği ortama uyum sağlamaya çalışmıştır ancak kadınlara olan düşkünlüğü, onu kendini bilir davranmaktan mahrum bırakmıştır. Kendini kadınlarla vakit geçirmek için

paraladıkça kendine karşı da yabancılaşmıştır. Aptal Kızı'yla beraber olmak için çok çalışan Ali bir süre sonra kendisinin bile tanımayacağı, Aptal Kızı için yaşayan birine dönüşmüştür.

Ali, yaşadığı iniş çıkışlara rağmen, Fatma'yı unutamamış, onu ne pahasına olursa olsun bulmak istemiştir. Yusuf'un çalıştığı inşaata giderek Ömer'den, dolayısıyla Fatma'dan bir haber alma peşine düşmüştür. Fatma'ya saplantılı bir düşkünlük geliştirmiş, onu köyüne götürme, anasının karşısına çıkarma hayalleri kurmuştur. *"Gitmese de bulsaydık şimdi... alır köy yerine götürürdüm. Anam bi görürdü..."* (Kemal, 316) *Hidayetin oğlu, bıkmış usanmıştı bu Fatma lafından*" (Kemal, 317) Ali, hızla yaşadığı değişim ve yabancılaşma sürecinde gördüğü örnekler karşısında yer yer geçmişini hatırlayıp gerçeğini, uzak bir yer olarak hatırlamıştır. Anasının dul kaldıktan sonra evlenmemesini, Hidayet'in oğlunun anasına göre bir üstünlük durumu olarak düşünmüştür. Bütün bunları düşünse de aklı tamamıyla Fatma'da olmuştur. Ali, Fatma'ya kötü bir anlam yüklememiştir. *"Fatma orospu olamaz" (...)* *"Hidayetin oğlu, Ali'ye baktı, ürktü. Olmadığına, olamayacağına inanmak istiyordu oğlan"* (Kemal, 317) Ali'nin cinsel dürtülerine kapılarak kendine yabancılaşma süreci koltukçu olduktan sonra da sürmüştür. Bu kez de gittikleri genelevde tanıdığı Cemo Ağa'nın kızına kapılmış, ona saç tokası ve çerez alacak, onu alıp köye götürecek kadar yakınlık duymuştur. Hidayet'in oğlunun bunun imkansızlığını söylemesine karşın, o hala istediğine inanmak istemektedir. Bunu önemsemeyecek kadar gelenek ve göreneklerine yabancılaşmıştır, *"Ne günah umurundaydı Ali'nin ne de ayıp..."* (Kemal, 345). Ali, ağır koşullar altında çalışırken, Küçük Ağa'nın ve Irgatbaşı'nın gelip işleri hızlandırması ve ırgatların beden gücünden daha fazla yararlanmak için paydosu ertelemesi, Ali'nin direncini kırmış, bir anda kendini patoz makinesine kaptırmıştır. Kadınlara düşkünlüğünden ve köye gittiğinde Yusuf'tan üstün olma hevesiyle patozda koltukçuluk yapan Ali, kendine yabancılaşmış ve kendini önemsememiştir. Bu da onun daha çok sömürülmesine yol açmış, ölümüyle sonuçlanmıştır.

c) Köse Hasan

Romanın üç odak figüründen biri olan Köse Hasan, gurbet sürecini tam olarak yaşamamıştır. Şehre geldikleri ilk günlerde o da diğerleri gibi yabancılık çekmiştir. Fabrikada katip soyadını sorup bunun bir kanun olduğunu söyleyinceye kadar ne kanundan ne de soyaddan haberi vardır. *"...Ha soyadın ne? Yok. Niye? Biz köylüyüz, köy yerinde âdet olmadığından... Bilir misin kanun nedir bilir misin sen? Yenir mi? İçilir mi? Söyle, yenir mi içilir mi?"* (Kemal, 70). Bu yabancılıktan hiçbir zaman kurtulamayan Hasan, şehirde hep diğer arkadaşlarına göre ezik durumda kalmıştır. Çelimsizliği yüzünden hastalanıp ölmüş, şehre geliş amacını gerçekleştirememiştir. Hastalanması, ardından hayatını kaybetmesi onun kendine ve çevresine karşı yabancılaşmasını engellemiş, diğer figürlere göre sömürüden payına daha azı düşmüştür. Ancak arkadaşlarının ona karşı yabancılaşması, onun da arkadaşlarına karşı yabancılaşmasına, saygısını ve sevgisini yitirmesine sebep olmuştur. Yabancılaşmadan dolayı tek başına çaresiz kalmıştır, *"... Köse Hasan aç değildi ama*

arkadaşlarının hiç olmazsa buyur etmelerini bekliyordu. Etmediler. İçlendi. Böğründeki sancıyı daha kuvvetle duymaya başladı. Anca beraber kanca beraberdi sözde. Hani? Neredeydi? Demek düşmeye görmeliydi insan...”(Kemal, 86). Hasan, parası gidecek diye hastayken gripin ve çay almamıştır. Bu, Hasan’ın kendine karşı yabancılaştığını ve kendine karşı saygısını yitirdiğini göstermektedir.

III: Kaçış Olgusu

a) İflahsızın Yusuf

Roman gerçekliğinde odak figürlerin içinde bulunduğu bir başka gerçeklik kaçış başlığında değerlendirilebilir. Üç figür de öncelikle para kazanmak ve kendilerini önemli hissetmek için ait olduğu köyden Çukurova’ya kaçmışlardır. Bu kaçışın nedenleri onları emek sömürsüne müsait konuma getirmiştir. Yusuf, şehre gelip fabrikada çalışırken arkadaşlarıyla bağı gittikçe zayıflamıştır. Çünkü onun için para kazanma hırsı arkadaşlık duygusundan daha önemli olmuştur. Üç arkadaş şehre gelirken ‘anca beraber kanca beraber’ felsefesiyle yola çıktıkları halde şehre gelince düşünceleri değişmiştir. Para kazanma hırsı yüzünden arkadaşlarından uzaklaşmış, onlardan kaçmıştır. Köse Hasan hastalanınca, onu hasta yatağında bırakıp kendini düşünecek kadar bencil davranabilmiştir. Arkadaşlarından biri zaten ölmüş diğeri de güdülerinin peşine düşmüştür. Bu durumda yol göstermesi gereken Pehlivan Ali’ye zaman ve emek harcamadığından onun kötü duruma ulaşmasına neden olmuş, çıkarlarının peşine düşmüştür. Bir konuşmada Ali’ye söz geçiremeyince onu kendi haline bırakmıştır. *“Yatağını Ali’nin yatağı yanından kaldırdı, duvar ustası Laz Kılıç’ın yanına serdi.”* (Kemal, 136) Taşeronluk yaptığı sıralarda Yusuf, işinde ustalaşmanın hesapları içinde olmuştur. Bunun için de şehir görmüştüğü romanda çok kez yinelenen emmisinin deneyimlerine başvurmaktadır. *“Emmim derdi ki şehir yerine vardınız mı, siz siz olun, şehirlinin iğvasına kanmayın. Şehir uşağı bir cin, derdi bir cin.”* (Kemal, 142) Emmisinin sözlerinin etkisinde kalan Yusuf, zaten en başta doğasını yaşayamaz hale gelmiş, bu da onun kendinden kaçışına neden olmuştur. Duvar ustası olmak için kendini hiçe sayarak yalakalık etmesi onun doğasından kaçışına önemli bir örnek oluşturmaktadır. Yusuf, duvar ustası olup, istediği paraya ulaşınca köyüne dönerken Ali’nin ölüm haberini duymuş, çok üzülmüştür. Vicdanını yoklayıp bu ölümden kendi payının da olduğunu düşünen Yusuf, kaçtığı gerçeğiyle yüz yüze gelip ağlamıştır. *“Ellerini yüzüne kapadı, kana kana, hıçkırı hıçkırı ağlamaya başladı.”* (Kemal, 374) Yusuf, bu ölümün kendi suçu olduğuna inanmıştır çünkü onları şehre kaçmaya kendisi teşvik etmiştir. Bu düşünceler, Ali’nin ve Hasan’ın ailelerinden kaçma isteğini de beraberinde getirmiştir. *“...Fukara anasına ne cevap vermeli? Yolunu gözler yatır gayri!”* (Kemal, 373)

b) Pehlivan Ali

Kaçış olgusu Pehlivan Ali’nin kurgudaki yeri açısından da değerlendirilebilir. Bu olgu, Ali için Fatma’yla tanıştıktan önce ve Fatma’yla tanıştıktan sonra olmak üzere

incelenebilir. Fatma'yla tanışmadan önce Ali, arkadaşlarıyla ortak hareket eden bir kişiye inşaat işine girdikten sonra gördükleri onu kendinden kaçmaya yöneltmiştir. Örneğin, Ali, Yusuf ve Hasan, hemşerilerinin fabrikalarında çalışırken ırgatbaşı onlardan haraç kesmektedir ve hak ettikleri parayı vermemektedir. Bu durum üzerine iki arkadaş birbirinden destek alarak fabrikanın ağasına, hemşerilerine, bu durumu şikayet etmiştir ve uğradıkları haksızlığa karşı birbirlerini korumuşlardır,

Amması mamması yok. Neyine gerek senin? Hemşerimizi belledik ya, bir gün yanına varır, derim böyle böyle, kurban olduğum ağam, senin ırgatbaşın bizden haraç alacak, amman boğdurma bizi ite kurda derim... Ne diye verecekmiz? Vermeyeceğiz işte, deli! Vermeyelim! (Kemal, 59)

Fatma'yla tanıştıktan ve kendini ona kaptırdıktan sonra Ali, Yusuf'tan uzaklaşmış, dürtülerinin yoluna kaçmıştır. *"Neden sonra dürülü yorganıyla beyaz torbasını aldı, kapıda dikilmekte olan Yusuf'u göğsüyle itip, çıktı gitti."* (Kemal, 138) Kendini Fatma'ya o kadar kaptırmıştır ki, yaptıklarının sonuçlarını düşünmemektedir. Bu da onu yalnız bırakmıştır. Yalnız kalmasıyla beraber şehre birlikte indikleri arkadaşlarından son kalanının desteğini de kaybetmiştir. Gündülerinin peşinden giden Ali, Fatma'dan Aptal Kızı'na, ondan Cemo Ağa'nın kızına olmak üzere sürüklenip durmuştur. En son da bedeninin gücüne göz dikenlerin acımasızlığına yenik düşmüştür çünkü patozda koltukçuluk yapmak gibi ağır bir işi ona ayrıcalıklı bir durum olarak tanıtmışlar, o da bu işin coşkusuna kapılmıştır. *"Koskoca bir ağaydı mesela. Beğenmese beğendim der miydi? Yusuf da duvar ustası olmuştu ya bakalım ağası beğenmiş miydi?"* (Kemal, 349) Ali, saflığı ve bilgisizliği yüzünden güdülerine yönelik övgüleri abartıyla karşılama, ona hatırlatılan değerleri doğrultusunda düşünmüştür. Bu da onun kaçıışı olmuştur.

c) Köse Hasan

Köse Hasan adlı figür, ölerək kurgudan çıktığı için onun eylemlerindeki kaçış, ancak köyden şehre inmek bağlamında değerlendirilebilir. Hasan, romanda kaçan değil, kendisinden kaçılan figür olarak yer almıştır. Arkadaşları fabrikanın acımasız koşulları ve sömürü ortamından kaçarken güçsüzlüğüne yenik düşen Hasan'ı da bırakıp kaçmışlardır.

Hasan, hastalanmadan önce, tıpkı arkadaşları gibi para kazanmak, kızına, karısına hayal ettiği hediyeleri almak istemiştir. Haklarını kaptırmamak için arkadaşlarıyla birlik olup, hem onlara destek olmuş hem de kendisine destek olacak kişilere sıkı sıkıya sarılmıştır. Bu da arkadaşları Yusuf ve Ali'nin çıkarları doğrultusunda olduğu için Hasan'dan kaçmak yerine onunla beraber olmayı tercih etmelerini sağlamıştır.

... Lakin biz biz olalım, şehir yerinde göz kulak olalım kendimize kardaşlar. Neden dersiniz, şehir yeri köy yerine benzemez. Şehir adamı köylüyü cin çarpar gibi çarpar. Birbirimize iyice sarılalım, el sözüne kulak asmayalım. Anca beraber, kanca beraber! (Kemal, 8)

Köse Hasan hastalandıktan sonra ise, arkadaşları ondan kaçmışlardır. Çünkü Hasan, ortak hayatlarına destek olmak yerine yük olmuştur. Arkadaşlarının ondan kaçışı, Hasan'ı hasta haliyle, henüz alışamadığı şehirde yalnız bırakmıştır ve bu da onun ölümüne neden olmuştur.

Sonuç

Orhan Kemal'in "Bereketli Topraklar Üzerinde" adlı yapıtında köylerinden kalkıp para kazanmak için kente göç eden üç arkadaşın sahip oldukları değerlerini kaybedişleri, onların eylemleri yoluyla öğrenilmektedir. Kentte, ayakta kalabilmek için canlarını ve insani özelliklerini kaybeden üç arkadaşın bir mevsimlik zamanda yaşadıkları, yeni yeni sanayileşen bir toplumun yansımalarıdır.

Yapıtın odağında yer alan kişilerden İlahsızın Yusuf, Pehlivan Ali ve Köse Hasan birtakım tercihlerde bulunmuşlardır. Tercihlerini sahip oldukları değerleri göz önünde bulundurarak yapmışlar, kişilikleri elverdiği ölçüde değerlerinden vazgeçebilmişlerdir. Figürlerin erdemli olmak konusundaki dirençlerini koşullar belirlemiştir. Romanda figürlerin erdemliliği değişirken bu, sosyal yapıyla paralel bir şekilde ilerlemiştir. Değişim konusunda figürlerin eylemlerinde farklılık görülmüştür. Pehlivan Ali ve Yusuf'un aynı koşullarda farklı davranışlar geliştirmeleri önemlidir. Şu bir gerçektir ki insan kişiliğinden taviz verdiği ölçüde kendine yabancılaşmaktadır. Bu bir başlangıç olup, kendine yabancılaşma insanın, yaşadığı topluma yabancılaşmasını da beraberinde getirmiştir. Yabancılaşma, ahlaksal değerlerdeki algıyı mutlaka etkilemektedir.

Bilgisiz insan, içinde bulunduğu yeni koşullara, sahip oldukları ölçüsünde uyum sağlayabilmektedir. Pehlivan Ali'nin, karşılaştığı yenilikleri saflığı ve bilgisizliği yüzünden kendine zarar verecek biçimde algılaması bunun bir uzantısıdır. Aynı koşullara Yusuf da sahip olmasına karşın onun tüm gördüklerini kazanıma dönüştürmesi de romanda önemli bir örnektir. Hangi örnekte olursa olsun yabancılaşma sürecinin insana her zaman kazanç sağlamadığı bir gerçek olarak işlenmiştir. Romanda Yusuf para kazanırken, meslek sahibi olabilirken arkadaşlarına karşı taşıması gereken sorumluluktan uzak kalmıştır. Yabancılaşmanın etkisiyle insan bazı sonuçlara sığınmıştır. Bu incelemede sığınma "kaçış" olarak değerlendirilmiştir. Romanda Pehlivan Ali'nin güdülerinin harekete geçmesi durumunda kendine sığındığı ve gerçeğinden kaçtığı görülmektedir. Romandaki sığınmalar ya da kaçışlar figürlere hep zarar vermiştir. Kendi gerçeğinden kaçanlar eylemlerinde yok oluşa sürüklenmişlerdir.

Sosyal yapının hızla değiştiği toplumlarda yabancılaşma ve gerçeklerden kaçış erdem olgusunun bir değer olarak yaşanmasını etkilemiştir. Bu durum, Bereketli Topraklar Üzerinde adlı romanın kurgusunda yer alan odak figürlerin eylemlerinde de görülmüştür.

Sözcük Sayısı: 3786

KAYNAKÇA

! Kemal, Orhan. Bereketli Topraklar Üzerinde. 4. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi
Yeni Türk Yazarları Serisi: 1 1974 380 sayfa